34.105

84.329
II - 34.105

Dr. NICOLAE N. PETRA

PROBLEME ECONOMICE ROMÂNEȘTI

- PLANUL ECONOMIC -

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SIBIU 1939

BIBL. CENTR. UNIV.
M. „EMINESCU" IAȘI
ST. ECONOMICE
II 34.105

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dr. NICOLAE N. PETRA

104176
B.C.U. - IASI

PROBLEME ECONOMICE ROMÂNEȘTI

Mein Al Bărbat
Cu prietenie și în speranța unei
colaborări
pentru
Sibiul

SIBIU, 1939.

6.V.1940

cod 84.329
B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
ȘT. ECONOMICE
7-II-1997

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Paginile acestea cuprind câteva încercări de lămurire a unor probleme economice româneşti. Ştiinţa economică românească a atins azi numai faza de început a unor cercetări serioase care să formeze baza de discuţii pentru mai târziu. A discuta azi, înseamnă a anticipa un rezultat din date incomplete. Cu acest risc am scris paginile ce urmează.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Planul economic românesc.

I.

O societate organizată nu poate trăi în mod obişnuit, fără a avea perspectiva desvoltării ei bine lămurită. Existenţa ei presupune o rânduială nu numai în spaţiu ci şi în timp pentru a putea fi capabilă de a întrebuinţa la maxim posibilităţile ei şi în acelaş timp a oferi maximul de avantajii membrilor ei.

In general însă, acest plan este numai schiţat în forma unui ideal de atins, o năzuinţă comună către atingerea unei anumite etape de desvoltare materială, culturală ori politică. Despre existenţa unui plan amănunţit însă, aşa cum teoretic ar trebui să existe, nu se poate vorbi decât în ultimii ani. Anumite principii fixate de legi sau mai ales de tradiţie, formau scheletul unei activităţi care avea un caracter permanent şi în acelaş timp urmărind un anumit scop.

Sistemele de organizare ale societăţii în trecut aveau la bază mai ales ideea li-

berală, ori cea de absolutism, care deşi se opuneau una alteia, în fond ambele erau ostile unei reglementări precise, a chestiunilor economice.

Organizarea recentă a statelor şi mai ales spiritul solidarist care cuprinde tot mai mult pe locuitorii diferitelor ţări, este favorabilă ideii de plan. Dictaturile nu sunt singurele cari favorizeaza realizarea de planuri economice, cu toate că aparent aşa ar fi cazul; planul economic rezultă din dorinţa întregului popor de a-şi vedea reglementată activitatea în vederea unui mai bun rezultat. E nevoie pentru aceasta nu de o conducere autoritară, ci de o solidaritate a întregului popor în jurul unei idei care cere un efort egal cu un sacrificiu. Desigur că acest efort comun găseşte o cale de desvoltare şi mai favorabilă într'un regim dictatorial, care asigură o mai bună executare a planului.

Planul economic e deci rezultatul unei evoluţii socialo-politice, care a produs mediul necesar existenţei lui. Forma lui practică e foarte variată, depinzând atât de situaţia care a determinat aplicarea lui, cât şi de scopurile pe cari le urmăreşte.

Nu insistăm asupra avantajiilor pe cari le reprezintă un plan pentru economia unei ţări ca şi pentru aceea a ori-

cărui individ. E un fapt admis şi care nu mai trebue demonstrat. S'ar putea discuta, numai asupra valorii proprii a fiecărui plan în parte, iar nu asupra idei de plan.

Existenţa unui plan în cadrul unei societăţi e determinată, în general, de uni factori cu caracter evolutiv ai societăţilor omeneşti:

1. Idealul solidarist, care e tot mai vizibil în societăţile omeneşti.

2. O conducere care să fie bazată pe ideea de a servi societatea şi deci de a putea lucra exclusiv în linia unui ideal social.

3. O societate pătrunsă de necesitatea unui efort organizat în comun şi să fie dispusă să accepte sacrificiile ce i se vor cere în vederea realizării acelui plan.

4. O societate capabilă economiceşte dea duce la îndeplinire acel plan, dispunând deci de suficient utilaj şi mijloace financiare.

Condiţiile de mai sus sunt necesare pentru ca să poată exista un plan. La acestea se adaugă alte condiţiuni de detaliu. Intre acestea ar fi mai ales acela de a se putea întocmi un plan potrivit şi aplicabil, adică să existe specialişti cari să elaboreze planul. Acestea, precum şi

alte condiţiuni de ordin tehnic trebuesc considerate ca existente în orice stat modern.

Din punct de vedere al scopului urmărit, un plan economic ţinteşte la:

1. Atingerea unui rezultat material imediat, adecă o îmbunătăţire a situaţiei materiale.

2. Un ideal permanent, acela de regularizare a forţelor productive şi de distribuire a avuţiilor ţării — pe o perioadă de timp cât mai îndelungat — realizându-se un anumit nivel de desvoltare economică.

S'ar putea spune că urmăreşte: un ideal permanent de bunăstare economică prin şi pentru realizări materiale mai bune şi imediate.

Am schiţat numai condiţiile unui plan economic şi vom mai reveni asupra unora din ele. Acum ţinem însă să precizăm că singur studiul factorului economic nu e suficient pentru realizarea unui plan. Rezultatele lui, ori cum ar fi ele, au o adâncă repercursiune cu caracter social, politic şi biologic. Aceşti factori deci, nu trebuesc neglijaţi în momentul pregătirii unui plan economic şi se va lua în considerare dela început influenţa pe care o va avea rezultatul aplicării planului asupra or; va avea chiar planul, o tendinţă de a-i înrâuri în bine.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI ST. ECONOMICE

II.

Cu toate că nu se poate concepe un stat modern fără planuri precise de organizare în timp a lui, totuşi planul economic este de dată recentă. Am căutat să explic foarte sumar cauzele acestui fenomen, fapt este că înainte de războiu chiar dacă au existat anumite politici economice bine precizate, ele nu merită titlu de plan în sensul celor expuse înainte. Un plan economic e o măsură ce se opune în modul cel mai categoric politicei liberale care a stăpânit aproape absolut în perioada antibelică.

După cum am arătat condiţia de desvoltare optimă a lui o prezintă statele autoritare moderne. Astfel găsim în cei dintâi ani ai fascismului, una dintre cele dintâi planuri economice, aceea celebră bătălie a grâului. Deşi parţială ea cuprins ea e totuşi semnificativă din punctul de vedere a încercării de instaurare a unei economii „planificate".

Toată lumea cunoaşte planul rusesc, acel celebru N E P, şi discuţiile la care a dat naştere. Mai puţini cunosc rezultatele reale, căci ceea ce s'a scris despre el dintr'o parte sau alta, au fost exagerări ades foarte pătimaşe. Planul rusesc era făcut în condiţiuni tehnice aproape bune, (cu specialişti străini) îi lipseau însă condiţiunile de ordin moral; ade-

ziunea voluntară şi entuziastă a populaţiei la efortul ce i se cerea. Din cauza aceasta, chiar după datele sovietice, cei dintâi 5 ani nu au dat rezultatele aşteptate şi s'a recurs la un al doilea. Această prelungire nu înseamnă neapărat şi totdeauna o nereuşită, ci e dovada necesităţii permanentizării unui plan, fapt despre care am amintit şi asupra căruia vom reveni.

Abia cu creşterea unei generaţii noui, crescută în noul spirit al Rusiei Sovietice, se vor putea obţine toate condiţiile necesare unei bune funcţionări a unui plan economic care mai puţin decât orice, poate fi un „dictat".

Planul economic german pe 4 ani, e din punctul de vedere arătat mai sus, mult mai bun decât cel rusesc. El are la bază o voinţă puternică de lucru şi colaborare în comun, liber consimţită şi conştient efectuată, a întregului popor german. Nu e locul să insistăm acum asupra lui. Menţionăm, din nou, perfecta lui organizare tehnică şi în acelaşi timp suportul moral şi material pe care-l găseşte în rândurile populaţiei.

Din punct de vedere informativ, ar mai putea fi amintite încercările lui Roosevelt în Statele Unite, mai ales cel din cei dintâi 4 ani de Preşidenţie când cu ajutorul N. R. A-ei spera să refacă întreaga economie americană. Împreju-

rări de ordin social-moral, iar nu tehnice, au dus la nereuşita încercărilor lui.

Totuşi se încearcă şi azi în Statele Unite o dirijare a economiei — şi aplicarea unor planuri economice. Pe lângă ea, şi alte ţări democrate, încearcă aplicarea unor planuri economice, chiar dacă nu au un caracter general ci sunt limitate la anumite probleme: evitarea şomajului, apărarea naţională etc.

Planul economic, va face desigur în curând parte din politica economică normală a fiecărui stat. E un fenomen absolut normal şi deosebit de util, atunci când e bine întocmit şi găseşte o aderiune largă, fără rezerve, în masele populaţiunii.

III.

La noi s'a încercat acum câţiva ani elaborarea unor planuri economice care să dea economiei româneşti o directivă unică şi precisă pentru desvoltarea ei. Ele au plecat însă dela persoane particulare şi au făcut puţin obiectul atenţiei organelor statului.

Au fost totuşi împrejurări când oficialitatea s'a văzut în necesitatea de a întocmi planuri de activitate a unor domenii economice. Astfel e legea din lunie 1937 care limitează şi reglementează investiţiunile industriale. O comisiune e însărcinată să urmărească exe-

cutarea unei directive bine precizate în lege. Politica ei, e totuşi puţin neclară.

Problema planului economic propriu zis devine actuală în Mai 1938 când printr'o modificare a legii de organizare a Consiliului Superior Economic, se dă în atribuţia acestuia, întocmirea unui plan economic pentru mai mulţi ani.

Deja în vara aceluiaş an, Consiliul Superior Economic, a început lucrul şi a dat la iveală o carte intitulată „Orientări generale pentru alcătuirea unui plan economic pe un termen mai lung".

Aceste „orientări" cuprind o expunere a principiilor generale după care ar trebui să se alcătuiască un plan economic, arătând situaţia de fapt din diferitele sectoare ale economiei româneşti, ce ar trebui să se facă şi care ar fi scopul de atins.

Baza ideologică a acestor „orientări" este încurajarea iniţiativei particulare, cu limitarea necesară a intervenţiei statului, mai ales în ceeace priveşte chestiunile de amănunt.

Recent, Consiliul Superior Economic a prezentat un anteproiect al planului economic şi în acelaş timp a publicat într'un volum intitulat „Aspecte ale economiei româneşti" cercetările preliminarii pentru întocmirea planului.

Anteproiectul aşa cum a fost publicat în ziare cuprinde o expunere largă a

necesităţilor tuturor ramurilor economice a ţării, arătând ce s'ar putea realiza din ele într'o perioadă de 5 ani.

El începe prin arătarea situaţiei căilor de comunicaţie, expunând principial care ar fi obiectivele de lucru. Ne vom mărgini să arătăm punctele principale ale programului fără a aminti şi criticele pe care le face el situaţiei actuale. Intr'un plan constructiv, interesează numai ceea ce e de făcut.

In ceea ce priveşte C. F., se preconizează.

1. Creierea unor linii noi, arătând unele din aceste linii.

2. Necesitatea dublării unor linii.

3. Preferarea dublării, dacă ar fi de ales între aceasta şi electrificare.

4. Refacerea şi completarea materialului rulant.

In ceea ce priveşte şoselele.

Planul nu face decât sugestiuni de principiu pornind dela constatarea situaţiei foarte rele în care se află atât şoselele cât şi puţinătatea mijloacelor de tracţiune pe ele. Planul crede că e necesar ca:

1. In privinţa şoselelor să se înceapă îmbunătăţirea lor pornind dela cele cu

caracter local apoi la cele cu caracter judeţean, pe ţinut şi la urmă la cele naţionale.

2. Pentru mărirea numărului de automobile şi camioane, ar fi necesară reducerea taxelor vamale, punând în schimb o taxă mai urcată la benzină.

3. Relativ la concurenţa care există între şosea şi C. F., se crede că ea nu trebue discutată şi nu trebuesc luate măsuri de apărare a C. F. împotriva concurenţei automobilului. Interesul statului este desvoltarea tracţiunii mecanice pe şosele şi câştigul lui aci e mult mai mare decât ar pierde C. F.

4. Autostradele, nu pot fi cuprinse în planul pe 5 ani, necesitând eforturi financiare pe cari actualmente nu le putem face.

Canalurile şi căile de comunicaţie pe apă, nu pot fi cuprinse nici ele în cele dintâi măsuri ce trebuesc luate, tot din cauza marilor investiţii pe care le cer.

In ce priveşte utilajul.

1. Porturile actuale sunt insuficiente şi utilajul lor redus. E necesară modernizarea imediată a porturilor Constanţa şi Galaţi.

2. Gările de C. F. sunt în ce priveşte liniile foarte insuficient echipate. Nu se

va putea face mult la început, dar prin dublarea unor linii se vor descongestiona în bună parte.

3. Magaziile şi silozurile lipsesc şi prin aceasta se împiedică o bună valorizare a produselor mai ales pentru ţărani. Construirea de noi silozuri nu trebue făcută în porturi, ci în chiar centrele de producţie.

4. Indiguirile sunt necesare şi toate râurile noastre ar trebui indiguite pentru asigurarea unor mai mari terenuri de cultură. Efortul acesta financiar, va trebui deocamdată însă limitat la amenajarea cu diguri şi irigaţiune a regiunii inundabile a Dunării.

Anteproiectul trece apoi la studiul posibilităţilor de exploatare a avuţiilor ţării.

Subsolul.

Proiectul face o serie de recomandări în ceea ce priveşte modificările de adus legii minelor şi insistă mai ales asupra necesităţii unor noi prospecţiuni pentru aflarea ţiţeiului, cari sunt paralizate de actuala lege a minelor. In legătură cu aceasta proectul prevede o raţionalizare şi intensificare a exploatărilor.

Valorificarea producţiei solului.

E problema cea mai importantă a anteproiectului. Intreaga încercare de

îmbunătăţire economică a ţării, se bazează pe reuşita celor propuse în această direcţiune. Ideia călăuzitoare este: „producţia agricolă trebue sporită“ şi „acest spor repede şi sigur îl putem obţine înainte de toate prin raţionalizarea culturii pe exploatările mijlocii şi mari. Suprafaţa lor cuprinde jumătate din suprafaţa arabilă a ţării, iar conducătorii lor sunt mai apţi pentru a primi şi executa sfaturile pentru ridicarea producţiei“.

Pentru aceasta e necesar un regim juridic şi unul financiar special.

Regimul juridic este cel inspirat de măsurile luate în Germania şi cere fixarea unor loturi de pământ indivizibile, pentru proprietăţile mai mari de 25 ha. Pe lângă aceasta se va veni cu uşurări de taxe — în special cele pe succesiuni — şi cu alte ajutoare din partea Ministerului Agriculturii.

Ajutoarele financiare sunt necesare mai ales în ce priveşte aprovizionarea cu maşini a acestor exploatări. E necesar un important import de tractoare şi treere care să se facă cu sprijinul Creditului Funciar Rural şi a Băncii pentru Industrializarea agriculturii.

Din punct de vedere tehnic, anteproiectul arată o serie de măsuri pentru aplicarea unui asolament raţional, după regiune, introducându-se după o anumită normă cultura leguminoaselor şi a nu-

treţului sămânat. Pentru aceasta va fi nevoie de o încurajare din partea statului a acestor culturi prin asigurarea unui debuşeu la export cât şi prin scutiri de taxe şi impozite.

Referitor la cultura grâului se preconizează introducerea unui grâu de calitate asemănător grâului Manitoba. Aceasta ar putea găsi o mai mare căutare şi la un preţ mai bun pe pieţele străine. Producerea şi comercializarea lui ar trebui organizată în societăţi mixte, iar încurajarea care s'ar da să fie în primii ani pe lângă inlesniri la transport şi înmagazinare în silozuri şi scutirea de a ceda devize BNR.

Ridicarea producţiei exploatărilor mici.

Paralel cu acţiunea de mai sus, trebue dusă una similară pentru ridicarea exploatărilor mici.

Problema e mult mai vastă şi mai grea şi ea face parte dintr'un plan întocmit de Ministerul Agriculturii. Anteproiectul face totuşi câteva precizări pentru punctele unde trebue mai ales insistat:

1. Invăţământul agricol, prin şcoli, conferinţe, loturi demonstrative şi îndrumarea către agricultura intensivă fără întrebuinţarea îngrăşămintelor artificiale cele naturale fiind suficiente.

2. Asolamentul variat prin introducerea mai ales a culturii nutreţului semânat.

3. Comasarea proprietăţilor.

4. Introducerea lucrului în comun pe anumite locuri prea mici, pentru a se putea lucra pământul şi deacurmezişul.

5. Pentru raţionalizarea agriculturii e nevoie de mijloace de tracţiune. Cumpărarea de vite şi unelte se poate realiza prin acordarea de credite şi organizarea creşterii de vite. Pentru maşinile necesare ele ar urma să fie puse la dispoziţia ţăranilor direct sau prin cooperative cu ajutorul unor credite de 5—7 ani.

Culturile speciale.

Cum ar fi soia şi plantele textile, trebuesc încurajate în mod cu totul deosebit, dat fiind posibilităţile mari de export ale acestor articole.

Legumicultura, pomicultura, viticultura.

E necesară încurajarea ei atât pentru hrana sătenilor cât şi pentru export.

Animalele.

Sunt temelia agriculturii. Creşterea lor trebue susţinută în vederea măririi exportului lor. Posibilităţile de export sunt azi foarte mari, totuşi creşterea vi-

telor e în decadenţă. Anteproiectul arată o serie de măsuri necesare pentru sporirea producţiei de animale.

Industria agricolă.

Cu toate că este „cea mai naturală dintre industrii", ea nu cunoaşte decât o desvoltare foarte slabă. Industrializarea producţiei agricole, poate aduce o sporire a valorii exportului nostru. Laptele, carnea, fructele, vinul sunt susceptibile de o largă industrializare. Aceste industrii ar trebui aşezate în regiunile producătoare, mai ales pentru produsele cari nu pot fi uşor transportate, cum ar fi laptele.

Pentru completarea măsurilor de încurajare a agriculturii, anteproiectul prevede încă o serie de măsuri pe cari să le ia statul în ordinea legislativă, stabilind scutiri de taxe vamale pentru maşini agricole, reducerea şi desfiinţarea de taxe cari grevează agricultura, ca taxele de succesiuni, taxe pe apele întrebuinţate la irigaţie, scutirea de impozit a vitelor până la un anumit număr, desfiinţarea taxelor comunale la bariere, fixarea de preţuri maximale, înfiinţarea unui institut de îmbunătăţiri funciare.

Cu acele recomandări, problema agriculturii româneşti trebue să găsească o soluţie care să-i permită desvoltarea pe care o merită.

Celelalte activităţi economice de exploatare a avuţiilor naturale: *pescuitul* şi *pădurile* sunt discutate cu amănunte, indicându-se posibilităţile de mărire a randamentului lor atât în vederea consumului intern cât şi a exportului. Se insistă în ceeace priveşte pescuitul asupra lipsei colaborării dintre diferitele ramuri ale activităţii economice, în special a transporturilor, pentru o bună exploatare a acestei avuţii. Lipsesc şi aici capitalurile necesare şi în acelaş timp cunoştinţele de ordin practic.

Lemnul pune două probleme:

1. Asigurarea unei raţionale regenerări a pădurilor tăiate;

2. Obţinerea celui mai mare randament din materialul exploatat.

Industria

e „în funcţie de posibilităţile de ordin material şi social şi de potenţialul iniţiativei particulare", spune „anteproiectul". Acestea sunt însă îngreuiate de atitudinea statului care prin taxe, vamale mai ales, scumpeşte maşinile necesare industriei cu 20—80 la sută. Din cauza aceasta pe lângă greutăţile la instalare, intervine şi dificultatea de a nu putea lucra la preţuri potrivite pentru economia naţională.

Creditul.

In această privinţă anteproiectul deosebeşte creditul particular de cel alimentat cu concursul Statului. Despre cel

dintâi are o părere clasică, de altfel în linia generală a anteproiectului, care propune o politică de intervenţie cât mai moderată a Statului:

„Creditul procurat prin mijloace particulare, trebue lăsat liber, neîngrădit şi nestânjenit prin mijloace legale sau de ordin de guvernământ. Dată fiind lipsa noastră de rezerve, alimentarea acestui credit prin capitaluri străine, trebue favorizată pe cât se va putea. Organizarea creditului particular trebue lăsată liberă".

„Cu cât instituţiunile de credit vor fi mai numeroase, cu atât va fi mai bine".

In ce priveşte creditul alimentat de Stat, situaţia e inversă: ar trebui strânse într'o singură instituţie diferitele „credite" — şi ca clientelă, ar trebui să se limiteze a lucra cu asociaţiile de producători şi nu cu indivizi izolaţi — cu cari să lucreze băncile particulare.

Politica fiscală şi vamală.

„Aşezarea impozitelor şi perceperea lor nu trebue să fie stăpânite de preocupări exclusive de ordin fiscal şi contabilicesc. (De multe ori un impozit excesiv asupra unui izvor de venituri omoară în faşe alte izvoare de venituri, care toate la un loc ar putea constitui pentru tezaur materie impozabilă de zece ori mai mare decât cea iniţială). „Impo-

zitul trebue să aibe în vedere înainte de toate propăşirea economică a ţării, iar nu numai un echilibru artificial al bugetului".

„Politica vamală trebue să aibe în vedere înainte de toate, interesele economice ale ţării. Menajarea anumitor interese trebue să înceteze cât mai repede".

„Impozitul echivalent constitue o contradicţie cu noul regim — a cărei tendinţă este întărirea proprietăţii private, el având un caracter accentuat socializant".

Anteproiectul constată că Cooperaţia se abate dela îndatoririle ei firesti şi caută să realizeze beneficii în afara cadrului operaţiunilor ei naturale, din cauză că ia unele atribuţiuni care ar trebui să incumbe unor oficii de Stat, şi care oficii ar urma să fie contopite într'un „Oficiu general de îndrumare economică şi de valorificare".

Organizarea muncii şi a învăţământului profesional.

„Avem o legislaţie a muncii cu totul nepotrivită cu interesele producţiunii noastre".

„Invăţământul profesional trebue aşezat pe tărâm practic. Toate şcolile primare rurale să devină şcoli elemen-

tare agricole. Aşa zisele gimnazii şi licee industriale să redevină simple şcoli de meserii, iar şcolile comerciale de diferite grade, să fie mărginite la dobândirea cunoştinţelor practice necesare comerţului".

Acţiunea sanitară.

E nevoie, spune „anteproiectul", de o calitate cât mai bună a braţelor de muncă. Din acest motiv e necesară o acţiune sanitară pentru combaterea numeroaselor boli şi mai ales îngrozitoarea mortalitate infantilă.

*

Din cele expuse mai sus asupra „anteproiectului" se pot vedea caracteristicele lui atât în ce priveşte felul în care e alcătuit cât şi tendinţele lui.

Ca formă, „anteproiectul" e o schiţă foarte vagă a unui plan economic propriu zis. E mai puţin chiar decât un anteproiect, el cuprinzând aproape exclusiv „recomandări" şi expunere de situaţii.

Un plan e stabilirea într'o formă cât mai precisă a unui complex de probleme cu soluţiile lor. Recomandările servesc numai ca material informativ pentru alte persoane care urmează să întocmească planul definitiv.

Din punctul de vedere al fondului, se poate obiecta în primul rând lipsa unui scop bine definit al aşa zisului plan.

Deşi se vorbeşte uneori de „atingerea scopurilor“, nu se spune nicăieri care e acesta, la fel cum se manifestează dorinţa „de a ridica nivelul de vieaţă materială a ţării“. Un plan economic trebue să urmărească un scop material bine precizat în amănunte, iar expunerea idealului de atins să fie în ea însăşi un plan cât mai larg posibil. Apoi, diferitele părţi ale planului trebuesc să aibe o legătură foarte strânsă între ele, să formeze o unitate omogenă şi interdependentă.

Observaţiilor de mai sus li s'ar putea răspunde prin însăşi observaţia noastră că acest anteproiect, nu e un anteproiect ci o serie de „recomandări“ care urmează după „orientările“ din anul trecut. Ceeace înseamnă că rolul Consiliului Superior Economic, nu este de a întocmi un plan economic propriu zis ci numai de a pregăti teoretic realizarea unui plan.

Acest fapt e evidenţiat şi de profunda diferenţă de concepţii asupra problemelor economice, dintre Consiliul Superior Economic şi membrii Guvernului; în timp ce acest „anteproiect“ este în tendinţele lui fundamentale pentru economia liberală, iniţiativa particulară şi o cât mai restrânsă intervenţie a statului în vieaţa economică, membrii guvernului la diferite ocazii, au declarat că sunt pentru o cât mai activă colaborare a statului în vieaţa economică şi unii dintre dânşii au

prezis chiar moartea inițiativei particulare și a comerțului și industriei private. Alte măsuri asemănătoare, au arătat aceleași tendințe către un etatism tot mai accentuat.[1])

Astfel, deși Consiliul Superior Economic este prin legea din Mai 1938 însărcinat cu întocmirea unui plan pe mai mulți ani, în realitate lucrările lui par a se opri la aceste recomandări publicate sub titulatura de „anteproiect".

Inainte de a trece la concluzia definitivă, menționăm încă un fapt ce-ni se pare nepotrivit la acest plan; atunci când vorbește de întocmirea unui plan pe 5 ani; ori nu se poate limita o acțiune economică la un anumit număr de ani. Atingerea unui rezultat în economie, e în funcție de o evoluție normală, care depinde de factori variați ce nu pot fi mărginiți la același număr de ani.

E foarte arbitrar a restrânge organizarea și controlul vieții economice pe un timp foarte aproximativ fixat la 3—4 sau 5 ani. Poate fi vorba în mod logic în actuala configurație a politicei economiei, numai de un plan permanent, care va dura chiar dacă azi suntem de altă părere, atât timp cât actuala ordine economică va exista. Suntem într'un regim de libertate economică principială dar care

[1]) V. „Revista Economică", anul XCI, Nr. 28—29 Iulie 1939.

este reglementată şi controlată din ce în ce mai strict. Avem o economie liberă ca bază a vieţii economice, dar această organizare sau existenţă economică, suferă continue restrângeri din partea statului. O economie planificată, presupune teoretic să existe o libertate, o iniţiativă particulară economică, ce urmează să fie dirijată în regimul planului economic.

Planul nu poate fi deci limitat la un număr oarecare de ani, din cauză că variatele scopuri secundare ale lui cer un număr mai mic sau mai mare de ani pentru îndeplinirea lor. Ce logică este în a lega reorganizarea Căilor Ferate de aceea a agriculturii în acelaş număr de ani?

Un plan economic nu poate fi limitat în nici un sens decât de idealul său care trebue cât mai bine lămurit şi odată precizat urmărit cu o încăpăţinare fără preget.

Revenind la constatarea că nu Consiliul Superior Economic e chemat să facă un plan economic, nu putem fi de părerea dlui Dr. V. Seărlătescu, unul dintre colaboratorii planului, care într'un raport făcut în faţa celui de al IV-lea Congres ALACI spunea că e inutil a discuta în fond planul şi că trebuesc ca cei ce ar avea ceva de spus să se mărginească la mici propuneri şi observaţii.

Credem că planul economic adevărat, aşa cum trebue să-l avem şi cum

îl vom avea desigur, se deosebeşte foarte mult de acest „anteproiect", nu atât în ce priveşte recomandările de practică economică, cât mai ales referitor la ideologia lui, care va fi cu totul alta.

Mai mult încă, credem că acest plan economic, nu-l vom avea prea curând, e deci loc pentru oricine are timp, să discute în fond planul economic românesc şi să facă fie chiar numai în interesul „ştiinţific" al chestiunei aprecieri şi propuneri, aceasta cu atât mai mult cu cât necesitatea unui plan economic e urgentă şi discuţiile vor grăbi realizarea lui.

*

Nu ne propunem a schiţa acum un plan economic românesc, ci ne mărginim la discuţia principială a planului economic în cadrul economiei româneşti.

Am precizat în mai multe rânduri mai sus faptul că o economie planificată corespunde actualei stări de evoluţie economică şi e deci foarte natural ca să fie şi ţara noastră pusă în situaţia de a-şi alcătui un plan economic. Sistemul unei economii libere, nu mai poate dura într'o ţară obligată să progreseze, în sensul unei economii româneşti imposibil de realizat fără o îndrumare de stat, după cum s'a văzut până acum.

Pe de altă parte, pentru a putea beneficia materialiceşte cât mai mult de

avuţiile noastre, trebue organizată o exploatare sistematică a lor în interiorul ţării, chiar fără a mai lua în considerare cerinţele tot mai mari ale apărării naţionale, nu numai în privinţa industriei armamentului ci şi a unei organizaţii economice cât mai autarhice.

Planul economic românesc e deci o necesitate care trece peste noi şi care trebue împlinită în mod aproape inevitabil. E necesar pentru existenţa noastră ca neam în măsura cât aceasta depinde de bunăstarea materială a poporului — şi ultimii ani au arătat cât de important e pentru a putea trăi să ai visteria plină.

Se pune însă problema, principială desigur, cum ar trebui să fie acest plan economic, în ce priveşte alcătuirea şi cuprinsul lui. Pentru a putea alcătui un plan economic, trebuesc rezolvate mai multe chestiuni de care depinde modul în care va fi el alcătuit. Acestea ar fi în linii mari următoarele:

1. Rezultatul la care trebue să ducă planul.

2. Realitatea economică actuală care formează baza de plecare a planului.

3. Posibilităţile de ordin social ale ţării — eficienţa populaţiei locale şi eventuale colaborări străine necesare.

Dintre toate aceste probleme, desigur că cea dintâi e cea mai importantă, deşi, poate chiar din cauza aceasta e mai ne-

glijată. In general se consideră că o țară are nevoie de un echipament industrial mai bun, de o agricultură mai desvoltată, de un export mai activ. Uneori se caută foarte vag „o mai bună exploatare a bogățiilor naturale“ sau „o mai bună stare economică a țăranului“, etc, formule aproape banale și care nu pot servi ca ideal dinamic pentru realizarea unei sforțări mai presus de obișnuit.

Un plan economic nu se poate mărgini la realizarea unui progres pur material. Economia e o activitate omenească, care păcătuește printr'o prea mare „specializare“ — sau mai bine zis, „unilateralitate“. Cel ce se preocupă de probleme economice, nu privește dincolo de urmările pur materiale ale activității lui, deși chiar această situație materială influențează în cea mai mare măsură starea morală și culturală a unei societăți. Din cauza aceasta un plan economic trebue să privească dela început și aspectele sociale ale consecințelor ce le va avea, urmărind deci un ideal social ca consecință, paralel cu cel economic.

Nu s'ar putea spune bunăoară în mod absolut dacă o mai bună stare socială și morală, adică o populație mulțumită sufletește și sănătoasă trupește, determină o sporire a activității economice și deci bunăstarea sau o mai bună

vieaţă materială duce la un standard de stare socială-morală-eugenică mai bună.

Idealul odată lămurit, mai rămâne de ales drumul pe care se va merge. Aceasta, din cauza variatelor forme prin care se pot realiza planurile economice. Acest lucru nu se poate face fără a accepta intervenţia Statului. Discuţia se poartă asupra măsurii în care trebue să intervină el. Experienţele făcute în diferite ţări, arată grade foarte variate ale amestecului statului, astfel că nu se poate în nici un caz preciza un anumit procent de intervenţie a statului. Se poate observa numai o tendinţă naturală: ţările care au o tradiţie în organizarea economică, dispunând de un echipament economic şi o organizaţie largă, au nevoie mai mult de coordonare şi control din partea statului — pe când în ţări în care aproape totul trebue făcut din nou, intervenţia statului e foarte mare, aproape nemărginită. Greutatea este însă, că tocmai ţările cu o organizare economică mai înapoiată, dispun de mai puţine mijloace necesare unei intervenţii de Stat efective pe o scară largă.

Pe lângă aceasta o ţară mai are nevoie de elementul uman necesar efortului susţinerii unui plan.

Alcătuirea teoretică a unui plan e în fond mult mai uşoară decât împlinirea lui, care depinde de posibilităţile pe care le are

populația de a-l duce la bun sfârșit. Fără specialiști trebuincioși o țară nu va putea să înființeze fabrici, chiar dacă ar avea capital suficient. Această situație pune delicata problemă a colaborării tehnice străine — un lucru în teorie foarte util, dar care poate deveni ușor periculos fie prin faptul că elementele autohtone nu ar putea învăța meseria, fie că străinii ar ajunge la o supremație în economia țării. Un plan economic trebue să privească, atunci când ar fi necesar, cu deosebit de multă atenție această chestiune.

Un plan economic nu este deci „rezultatul unei serii de măsuri cu caracter legislativ“[1]) ci e o declarație de politică economică a unui regim politic, încadrată în idealurile generale pe care le urmărește.

*

In sensul acestei discuții teoretice, care ar putea fi idealul planului economic românesc?

La noi se impune în primul rând un studiu vast al posibilităților noastre materiale. Să cunoaștem odată efectiv care sunt acele bogății „mari“ pe care le are țara, dar care ne țin încă în sărăcia cântată de poet. „Sărac în țară bogată“. Poate că dacă s'ar considera lucrurile și din punct de vedere al situației în care

[1]) Dr. D. Scărlătescu, op. cit.

s'ar afla o populaţie mărită şi cu necesităţi de confort economic mai mare, am ajunge la concluzia că vastele noastre bogăţii sunt destul de modeste. Această anchetă începută şi de Consiliul Superior Economic cât şi de Banca Naţională a României[1]), va duce la concluzii care vor schimba punctul nostru de vedere şi părerea ce o are „poporul" despre avuţiile noastre.

Noi am clădit şi clădim pe temelii de nisip. Ne bizuim, din comoditate, pe informaţii luate cât mai uşor şi superficial şi puţinele date care se strâng mai serios, dorm uitate prin dosare. Cine nu ştie cum se întocmesc la noi statisticele şi anchetele? Ne putem trezi astfel într'o bună zi cu puţurile de petrol secate şi cu munţi pleşuvi. In orice caz, chiar şi dacă ar fi altfel, fără o cunoaştere perfectă a realităţii bogăţiilor ţării, nu se poate începe nici un plan economic.

Am spus că cea dintâi problemă pe care o pune un plan e aceia a idealului de atins şi că el nu poate fi limitat la un anumit grad de desvoltare materială. Noi nu avem o tradiţie economică şi nici nu dispunem nici azi de o organizare economică care să aibe la bază elemente româneşti. Viaţa economică, aşa cum o avem noi azi — în ultimii ani destul

---

[1]) Problema Materiilor Prime în România, Buc. 1939.

de puternică, se compune foarte puțin din elemente românești. Pe lângă argumentele de mai înainte pentru un plan cu caracter mai larg, intervine și acest aspect specific al problemei la noi, care pledează pentru un ideal care să urmărească în primul loc românizarea vieții economice; realizarea acelui „număr proporțional", sau mai corect „numerus clausus", admițându-se o perfectă proporționalitate între elementul românesc și cel străin.

Ar fi idealul celei dintâi etape.

Deci nu exploatarea „rațională" și „valorificarea perfectă" a avuțiilor noastre, ci posibilitatea ca elementul românesc să beneficieze el în primul rând de avuțiile țării.

In această ordine de idei, se pune imediat problema felului în care elementul românesc ar trebui încurajat; prin ideia de proprietate și inițiativă particulară, sau prin intervenția statului și încadrarea elementului românesc în întreprinderi de stat sau organizații controlate de el.

Pentru a putea să se întărească elementul românesc el are nevoie de ajutor — iar acest ajutor nu poate fi dat decât de stat iar el la rândul lui trebue să aibă dreptul de a exercita un control. Elementul românesc are o deosebită predilecție pentru funcțiile sigure dela stat și

o adevărată oroare pentru activitatea bănoasă dar riscată a comerţului şi industriei. El ar prefera deci mult mai repede o exploatare făcută direct de stat fără răspunderi şi cu funcţie retribuită în mod sigur.

Aceasta nu mai poate fi calea adevărată. Va fi posibil însă un drum de mijloc între stat şi iniţiativa particulară; un control discret, o îndrumare înţeleaptă din partea statului, lipsită de punctul de vedere fiscal sau de spiritul acela de şicană şi permanentă neîncredere cu care e privită orice activitate economică particulară?

Mai departe să nu se mire nimeni şi să nu pornească fiscul cu toba, dacă un om de afaceri câştigă puţin mai mult. Suntem într'o epocă când trebue susţinută formarea de capitaluri româneşti, care nu se pot forma din beneficii de 2—3%. Fără marile câştiguri dela începutul „revoluţiei industriale“ din Anglia, Franţa şi Germania, nu era posibilă acumularea acelor capitaluri enorme ce fac azi pavăza cea mai bună în vremuri grele, pentru aceste ţări.

Când vor fi în ţară români în viaţa economică, se poate porni cu folos la o „mai bună“ exploatare a bogăţiilor ţării, care să ţină seama în egală măsură de necesităţi prezente şi de cele ale generaţiilor care vin.

E extrem de periculoasă o activitate economică mai intensă în țara românească în condițiile în care se găsește actualmente elementul românesc. Nu e nevoie să mai spun unde ar duce acest lucru, cine ar profita de pe urma unei sporiri a afacerilor și ce înseamnă pentru viitorul nostru întărirea elementului străin în țară.

Dar nici chiar încurajarea elementului românesc nu e destul. Chiar dacă s'ar lua dispozițiile cele mai potrivite ca elementul românesc să intre în viața economică, el nu va putea lucra efectiv aici, atât timp cât persistă situația sanitară care determină uriașele campanii sanitare ce se duc în ultima vreme.

Un plan de ridicare morală și higienică a populațiunei, trebue să însemne începutul oricărei acțiuni economice la noi în țară. Efortul pe care-l cere realizarea unui vast plan economic, trebue să se bazeze pe o populațiune sănătoasă sufletește și trupește.

Planul economic nu poate începe fără a avea bine hotărît și aplicat planul sanitar, și exploatarea mai „rațională" (ceea ce înseamnă de fapt „mai mare") a bogățiilor țării, nu trebue să înceapă înainte ca această exploatare să poată fi făcută de români, chiar dacă ar trebui să mai întârziem pentru aceasta de cinci ori câte cinci ani.

Sunt atâtea „apetituri“ streine care trebuesc tăiate înainte de a nu deveni prea periculoase şi e nevoie în schimb a trezi interesul românilor pentru bogăţiile ţării lor. Aceasta să fie începutul planului economic.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Problemele sociale ale planului economic

Am făcut în paginile precedente o expunere a situaţiei actuale a planului economic românesc. El este pe cale de realizare, studiile preliminare fiind făcute şi cuprinse în publicaţiile Consiliului Economic Superior. Paralel cu această activitate, Banca Naţională a întreprins publicarea unei serii de rapoarte asupra „Problemei Materiilor Prime în România" şi a Comerţului Exterior. Toate acestea sunt începuturile unei activităţi economice ştiinţifice, adică a uneia care să se poată baza pe date precise, care să-i permită să ajungă la concluzii reale.

E neîndoios că un plan românesc e necesar şi am căutat să argumentez aceasta, fără însă a face vreo precizare în ce priveşte alcătuirea lui. Felul în care trebue făcut un plan economic, e în funcţie directă de idealul pe care-l urmăreşte şi cea dintâi problemă este tocmai precizarea acestui ideal. In actuala situaţie a ţării noastre acesta nu poate fi unul

economic ci mai degrabă unul social: ridicarea nivelului de viaţă materială şi morală a elementului autohton. Ar fi greşit dacă s'ar urmări numai o exploatare mai bună a avuţiilor noastre, indiferent cine şi cum se profită de ele. Nu e suficientă o prosperitate mărginită la câţiva indivizi şi eventual la aceia a bugetului statului. S'a întâmplat un astfel de caz în Japonia care a cunoscut în ultima sută de ani o desvoltare uimitoare. Totuşi problema socială şi culturală nu a preocupat-o în aceeaşi măsură ca cea economică din care cauză mizeria claselor de jos în Japonia a ajuns proverbială. Noi, mai ales, nu avem nevoie de un astfel de progres.

Problema unui plan economic are şi alte aspecte nu mai puţin interesante. El devine în statele care îl aplică o preocupare exclusivă pentru conducători ca şi pentru supuşi. Totul e subordonat planului, iar progresul sau regresul ţării e măsurat în procentele în care planul a reuşit în perioada respectivă faţă de prevederi.

Aceasta înseamnă în fond limitarea idealului unei societăţi la problemele materiale ignorându-se aproape complet celelalte necesităţi ale unui grup social; progresul de ordin moral, cultural, artistic.

Planul economic a apărut în împrejurări destul de grele, care au făcut ca el să aibe o caracteristică nenaturală în fond. Statele totalitare au început cu înfăptuirea celor dintâi planuri care urmăreau pe lângă obiectivul economic şi o propagandă pentru regimul la putere precum şi o foarte activă pregătire pentru un război agresiv.

Din cauza aceasta planul, care ar putea să fie o foarte bună idee şi o operă necesară, ajunge să fie periculos şi cu rezultate care nu pot fi acceptate uşor de toată lumea.

Sunt deci două aspecte ale planurilor care merită atenţie specială:

faptul că ele atrag tot interesul şi toată energia unei naţiuni într'o direcţie limitată şi

că ele sunt, ca obiectiv, în mare parte false prin propaganda politică pe care o fac şi psihoza războinică pe care o nutresc. Nu e vorba de a neglija apărarea ţării contra unui atac strein ci de a feri ţara să fie cuprinsă de acea psihoză războinică, barbară, care e în creştere în aproape toate ţările unde aceste planuri au fost aplicate.

Cea dintâi chestiune e cea mai interesantă. Progresul material a devenit în ultimele veacuri tot mai accentuat, în timp ce grija omului de suflet a fost

mereu la acelaş nivel scăzut. Civilizaţia europeană, spre deosebire de cea indiană şi în parte cea chineză, a preferat progresul material celui spiritual, luând prin această atitudine tot riscul neglijerii părţii morale a omului. Ameninţările continue de războiu şi toate vărsările de sânge din trecut, care au acoperit Europa, se datorează în mare parte acestei neglijenţe.

Un plan economic trebue deci să caute să evite monopolizarea tuturor energiilor şi subordonarea idealurilor de orice fel.

Cu atât mai mult, un plan economic nu trebue făcut instrument de propagandă politică şi nici o unealtă exclusivă pentru pregătirea războiului.

Pentru aceasta trebuesc cât mai lămurit studiate raporturile normale care există între problemele economice şi cele sociale.

Sunt prea cunoscute teoriile care s'au făcut asupra rolului economicului în vieaţa omenirii, — în special cele ale autorilor socialişti care au căutat să demonstreze importanţa factorului material în desvoltarea omenirii.

In fapt, dreptatea pare a fi la mijloc. Se poate foarte bine ca vieaţa unui popor să fie influenţată de problemele materiale, atunci când el le dă importanţă

principală lor, aşa cum ar putea fi şi invers când sufletul ar fi centrul preocupărilor unei anumite societăţi. Depinde de oameni ca teoria materialistă a istoriei să fie adevărată sau nu şi azi se pare că ea se confirmă în fiecare zi.

Ori cât ar fi cineva de „economist", adică ori cât ar studia şi şi-ar lega vieaţa de cercetarea fenomenelor economice şi a trăi practic chiar în mijlocul lor, totuşi să nu-şi închipue nimeni că economicul predomină.

Economiştii ar trebui să vadă mai bine ca alţii, că limitarea la problemele economice nu dă nici pe departe toate satisfacţiile de care are nevoie un om ca fiinţă morală şi cugetătoare. Problemele economice pot fi interesante, dar sunt aride şi pustii, ele nu pot constitui un îndreptar sufletesc, ele sunt numai un reazăm, nu o călăuză pentru omenire.

Dela economişti ar trebui să vină, încercarea de eliberare a omului de apăsarea grea a materiei, ca dela unii care cunosc mai bine acest fapt.

Nu sunt ei indicaţi să facă până la sfârşit acest lucru, dar atunci când se pregăteşte un plan care cere mobilizarea tuturor energiilor unei ţări, ei ar trebui să caute să dea îndrumarea necesară pentru încadrarea idealurilor spirituale, morale — în planul economic.

Între economic şi moral este o legătură necesară care nu a fost încă suficient studiată, dar de care îşi poate da seama fiecare — chiar dacă nu va putea pătrunde toate caracteristicele ei. E o tendinţă — care nu a început tocmai de ieri ci datează de mult — ca puterea materială să aibe cel dintâi pas totdeauna fără consideraţie la alte categorii de valori. Puterea economică are şi ea o valoare în sine care nu trebue neglijată sau desconsiderată, dar nici exagerată. Poate fi un om bogat mai presus decât unul virtuos sau unul inteligent, dar şi invers. Nu e momentul acum să stabilim criteriile de clasificare — ci doar faptul că e posibilă o clasificare unică a unor valori diferite care trebuesc considerate ca putând fi egale. E o luptă continuă între valorile morale şi cele materiale care nu vor să se recunoască una pe alta, respingându-se reciproc în mod complet. Ca totdeauna drumul adevărului e la mijloc.

Dacă planul economic ar fi numai o „secţie economică“ a unei întreprinderi mari care are şi alte ramuri de activitate care nu sunt în funcţie de ea, nu ar fi necesară aceasta pledoarie pentru a se lua în considerare şi alte probleme decât cele pur economice în alcătuirea unui plan economic. Din cauza importanţei tot mai mari pe care o are

în viaţa statelor care îl întrebuinţează, el trebue să cuprindă alături de idealul economic de atins şi un ideal de ordin social mai general; aceasta ar însemna desigur o lărgire a cuprinsului planului, lărgire care ar opera mai mult în profunzime şi ar pregăti în mod neîndoios o mai bună aşezare a planului şi o mai sigură reuşită a lui.

Toate acestea sunt, cum spuneam înainte, numai discuţii teoretice. Un plan care ar cuprinde şi alte idealuri decât cel economic nu ar mai fi plan economic şi acesta e caracterul esenţial al planurilor din ultima vreme. Chiar când nu li se spune planuri economice, — şi nu li s'a spus nici în Rusia, nici în Germania astfel, — totuşi ele au urmărit numai obiective economice.

Vrem să subliniem necesitatea reală cel puţin în teorie, a unui plan cu caracter mai larg; necesitatea unei diversităţi în idealuri. „Statele noi, sau mai exact regimurile noi, spune l. B. S. Haldane, caută să fie mai puţin tolerante pentru diversitate decât civilizaţiile vechi". Aceasta ar fi o explicaţie pentru unilateralitatea idealurilor regimurilor autoritare şi deci pentru exagerarea importanţei problemelor economice.

In viaţa omenirii, sunt tot atât de importante problemele de cultură şi ere-

dinţă, artă şi ştiinţă, ca şi desvoltarea bunului traiu. Şi chiar economiştii care au ajuns azi la un loc de frunte în conducerea destinelor popoarelor, ar trebui să fie cei dintâi care să recunoască necesitatea unei acţiuni pe planurile diferite ale activităţii şi idealurilor omeneşti, renunţând la „egoismul“ care-i face să creadă în întâietatea problemelor ce-i preocupă.

Dacă pentru alcătuirea unui plan economic sunt necesare studii vaste, cu atât mai mult şi mai grele ar fi ele atunci când planul ar cuprinde şi alte ramuri de activitate.

Nu putem face aici nici măcar o schiţă a acestor studii. Am indicat în linii mari sensul în care ele trebuesc făcute. Repetăm, în concluzie, cele ce am spus înainte: un plan economic nu se poate clădi fără o bază formată de un minim de organizare socială, de un minim de spirit de unitate naţională, de un standard moral şi higienic minim al populaţiei.

Fără acestea un plan poate fi numai o construcţie în atelier care nu va putea fi niciodată aşezată pe teren, unde nu se potriveşte. Şi decât cu un plan care nu corespunde e mult mai bine fără el. Sunt prea adânci repercusiunile unui plan economic asupra întregei activităţi

a societăţii ca să se poată lăsa ca această influenţă să existe la întâmplare, necontrolată şi neprevăzută dinainte.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Plan economic şi economie dirijată

Planul economic românesc pune prin apariţia lui probleme noui, mai largi decât acelea care privesc simpla lui executare. Am căutat să arăt mai înainte caracterele planului economic românesc, tendinţele şi liniile lui necesare.

In ordinea economică un plan mai presupune ceva — o economie dirijată. Nu e suficient un plan; el determină de sigur o supraveghere a activităţii economice, dar o economie dirijată e ceva mai mult decât atât. Planul e o activitate limitată în spaţiu şi în timp pe când economia dirijată e o formă de politică economică cu caracter general.

Trebue neapărat făcută această deosebire între plan şi economie dirijată, precum e necesară şi sublinierea legăturilor necesare dintre ele. Un plan economic nu e posibil fără a fi încadrat într'un sistem de economie dirijată, care după cum am spus e o formă a politicii economice a unui stat, dar o economie dirijată poate foarte bine exista fără „plan".

Condiţiile de existenţă ale unei economii dirijate sunt de natură evolutivă materială şi ideologică.

O societate poate ajunge în mod normal prin evoluţia instituţiilor ei economice într'o situaţie în care cea mai bună soluţie pentru desvoltarea lor mai departe — şi de obiceiu singura — este controlarea şi dirijarea lor de către societate prin organul ei executiv.

Sau se poate întâmpla ca în urma adaptării unei anumite ideologii, o societate să accepte, chiar dacă evoluţia instituţiilor ei nu a ajuns sau nici chiar nu tinde către momentul când controlul lor ar fi natural, o dirijare a economiei ei de către stat.

Aceste două condiţii nu se exclud şi nici nu pot exista separat. Sunt două forme considerate teoretic, în realitate ele nu se găsesc în stare „pură". O ţară nu poate adopta o ideologie cu totul străină realităţilor ei, iar o evoluţie materială, care ajunge la locul când se poate face dirijarea economiei, coincide cu apariţia unei ideologii care dă un cadru teoretic unui fenomen.

S'ar putea deci spune că aplicarea într'o ţară a unui sistem de economie dirijată este rezultatul evoluţiei instituţiilor economice şi a apariţiei unei ideologii care să o justifice.

Această afirmaţie poate uşor fi combătută dacă e luată în înţeles restrâns. De fapt e numai expresia unei aparenţe. In practică, — cum am spus — ideologia determină o evoluţie în sensul dorit al instituţiilor economice sau invers.

Un exemplu în acest sens îl dă Rusia Sovietică. Principiile comuniste cer o economie dirijată în mod absolut. Ideologia era aici gata. Instituţiile economice nu erau însă în situaţia în care ar putea fi uşor preluate de către stat. Teoretic, evoluţia normală a vieţii economice către etatizarea ei ar fi: o desvoltare sub regim de libertate şi iniţiativă individuală, plecând dela întreprinderi mici până la marile aglomeraţiuni anonime unde interesul privat se pierde în massa necunoscută a acţionarilor pentru care nu mai are niciо importanţă cine conduce întreprinderea în care ei nu au nimic de spus. Existenţa unei organizaţii interioare în fiecare ramură prin sistemul cartelurilor şi chiar una generală prin organe comune de informaţii şi de acţiune în problemele importante care privesc totalitatea întreprinderilor înlesneşte etatizarea.

Situaţia în Rusia era cu totul alta: economia avea numai un început de organizare, marile întreprinderi industriale erau puţine la număr astfel că statul nu avea ce să ia, trebuind să creeze singur totul.

Există însă totuşi o tradiţie a intervenţiei statului în marile reforme sociale şi care se leagă de încercările lui Petru cel Mare. Pe de altă parte marile disponibilităţi ale teritorului rusesc permiteau creiarea unei economii noui, pentru care să nu fie necesare eforturi prea mari şi nici economie de capital uman şi de materii prime.

In Germania instituţiile economice sunt într'un stadiu de desvoltare care permite un control uşor al lor prin perfecta organizare de care dispun. Ea e pregătită şi din punctul de vedere ideologic de către propaganda comunistă şi socialistă care s'a exercitat în Germania după războiu.

In general se poate vorbi azi de o tendinţă generală către etatizare, o subordonare a problemelor economice cu caracter politic-social, nu o neglijare a lor, ci un alt sistem de conducere a vieţii economice: în locul acţiunei personale a „căpitanului de industrie“ apare organul anonim al statului.

Aceasta e aspectul teoretic al problemei şi se pot discuta şi rezultatele practice ale aplicării unui plan într'o economie dirijată. Nu intrăm însă în cadrul acestei încercări în care vrem să ne mărginim la aspectele româneşti ale problemei.

Economia românească se află azi într'o fază neclară. Inainte de 1914 situaţia era mai lămurită. O ţară cu o activitate preponderentă agricolă, cu industrie restrânsă era într'o desvoltare lentă şi sigură. Exista un echilibru stabil. După războiu situaţia a încetat de a mai avea echilibrul dinainte. Condiţii interne şi externe au pus noui probleme economiei româneşti. Pentru rezolvarea lor s'au încercat o serie de „politici economice“ încurajându-se când pe când agricultura şi industria prin mijloace foarte diferite. Rezultatul a fost şi el tot atât de diferit.

Drumul agriculturii româneşti către o situaţie optimă este încă destul de lung, cu atât mai mult cu cât idealurile ei şi calea de urmat nu sunt încă precis fixate.

Intervenţia statului în agricultură chiar dacă ideologia necesară ar fi, nu se poate exercita tot atât de uşor ca în Rusia bunăoară. Există o prea mare diferenţă dela un agricultor la altul ca să se poată lua măsuri unitare; trebuesc aduşi întâi agricultorii pe acelaşi plan de activitate, la o egală desvoltare tehnică şi la o cultură uniformă şi numai după aceasta se pot lua măsuri cu caracter general. Se cere deci executarea unor măsuri de ordin tehnic şi apoi a unora de ordin pur agricol.

Statisticele arată că proprietatea țărănească este extrem de fărămițată și pe de altă parte nu sunt bine precizate drepturile de proprietate, ceea ce face ca cultura să fie făcută negligent și neeconomic. Inainte de a se începe o acțiune de îndrumare a agriculturii e necesară executarea unor lucrări de comasare în stil mare și introducerea cărții funduare pretutindeni. Indrumările practice care se dau azi prin organele agricole regionale nu pot fi folosite în mod util de către agricultori din cauzele arătate mai sus. E vorba aici numai de micile exploatări. Cele mari și mijlocii pot fi și azi supuse unui efort organizat în vederea unui ideal de atins bine lămurit. Dirijarea trebue în mod normal deci limitată la o parte a agriculturii și aici numai după ce se vor lămuri mai întâi obiectivele ei.

Celelalte ramuri de activitate economică sunt în aceeași situație. Industria se desvoltă continuu într'un sens foarte puțin precizat, grație măsurilor variate luate pentru protejarea sau oprirea unor anumite ramuri de a lucra din plin. In general desvoltarea industriei românești nu a ținut seama de loc de condițiile locale, de posibilitățile de desvoltare bazate pe disponibilul propriu de materii prime. O industrie care nu ține seamă de acest lucru, ia o desvoltare anormală

creind o situaţie aparentă care nu poate rezista în caz de criză. Pe lângă inconvenientul că industria noastră e numai la începutul ei, ea opune intervenţiei stălului şi dificultatea de a fi incompletă, de a nu acoperii în mod normal trebuinţele consumului intern şi de a depinde şi de bunăvoinţa unor ţări străine.

Cifrele publicate în ziare în ultima vreme ca şi cele din documentele Consiliului Superior Economic, arată o tendinţă de concentrare în industria românească prin majorările de capital şi prin micşorarea relativă a numărului întreprinderilor. Nu se poate însă preciza dacă evoluţia este într'adevăr pe cale bună. Atâta vreme cât nu se ţine seamă de avuţiile noastre şi de situaţia noastră geopolitică, evoluţia actuală poate nu a ales drumul cel mai bun.

Dacă există o intenţie de dirijare a economiei, sunt necesare, ca şi în agricultură, o serie de măsuri preliminare care să aducă industria în situaţia în care o dirijare să fie posibilă.

Aceleaşi lucrări preliminare trebuesc făcute şi în celelalte ramuri ale economiei româneşti.

Căile de comunicaţie şi mijloacele de transport sunt insuficiente şi ades foarte scumpe. Pentru unele materii prime transportul pe calea ferată e imposibil, iar pentru altele cum sunt carnea, untul,

peştii, fructele, lipsesc vagoanele amenajate special.

Nu e suficientă o politică a tarifelor care se încearcă acuma să se realizeze, ci e necesară o completare a reţelei C. F. şi în acelaşi timp creiarea căilor de comunicaţie ce mai sunt necesare, în special acelea pe apă.

Pentru necesităţile mereu crescânde ale unei economii în desvoltare, creditul ce-l avem e puţin şi greoiu, căci o economie nu se poate desvolta fără ajutorul indispensabil al creditului. In forma lui de azi, el nu poate fi încadrat într'un sistem de economie dirijată.

Azi când prosperitatea unei ţări atârnă mai mult decât oricând de comerţul exterior, avem regimuri ale comerţului cu străinătatea, care se schimbă mereu.

Pentru dirijarea comerţului exterior e nevoie de un organ special care să lucreze în vederea politicei guvernului. Inainte de aceasta elementele care fac efectiv acest comerţ trebuesc cunoscute şi organizate. Azi comerţul exterior se face la întâmplare şi în forma aceasta pierderile sunt mai mari decât câştigul.

Acesta ar fi tabloul sumar al situaţiei evoluţiei instituţiilor economice românesti spre stadiul de desvoltare care să permită o dirijare a economiei noastre. Nu e suficientă însă evoluţia materială,

ei trebue şi mediul ideologic potrivit. Nu orice sistem politic păşeşte la un intervenţionism de stat activ precum nici un regim cu tendinţe colectiviste nu cercetează totdeauna măsura în care sunt împlinite condiţiile materiale necesare pentru aplicarea practică a unor principii.

Ar trebui discutată la noi situaţia din punctul de vedere al evoluţiei ideologice. In privinţa intervenţionismului de stat părerile sunt foarte diferite. Actuala constituţie are între principiile ei fundamentale corporatismul, care în fond e o formă de asociere profesională fără măsuri necesare asupra vieţii economice, care poate fi teoretic, atât în regim de libertate, ca şi în etatism. Practic, corporatismul e simultan cu o creştere a controlului statului în activitatea economică.

Mult mai evident e la noi un alt factor: cooperaţia. Deşi nu există un spirit cooperatist la noi, totuşi cooperaţia este azi o organizaţie economică foarte puternică. In ultima vreme mai ales, cooperaţia s'a desvoltat exclusiv cu sprijinul statului care urmăreşte în felul acesta realizarea unui anumit program economic. Din cauza aceasta cooperaţia la noi e numai o firmă pentru o formă originală de intervenţie a statului în viaţa economică.

Sunt azi mulţi autori care prevăd sfârşitul capitalismului şi poate au drep-

tate. Intr'una dintre cele mai citite cărți asupra acestei chestiuni „Sfârșitul Capitalismului", Ferdinand Fried spune:

„Chiar începând cu generația viitoare poporul (și nu economicul) vor da naștere la noui șefi de stat. Statul care se va identifica cu mișcarea socială va da ultimul asalt hotărâtor contra unei economii care nu-i va putea opune nici o rezistență interioară. Ca pe timpul lui Bismark poșta și căile ferate, toate instituțiile economice vor fi etatizate."*)

Comentând în prefața traducerii franceze, clarviziunea acestei cărți și faptul că cele arătate acolo sunt foarte aproape de realizare, Daniel Halévy, face următoarea observație:

„Il y a un inconvenient des confirmations trop rapides, car si un mouvement s'achêve, un autre et different commence".

*

Planul economic este deci în ordinea evoluției instituțiilor economice, un semn al interesului tot mai accentuat al statului în chestiunile economice. El presupune deci o economie dirijată fie anterioară planului sau în orice caz una simultană. La noi, odată cu apariția unui plan — pe care îl vom aștepta încă multă

*) F. Fried, pag. 32.

vreme — va trebui să apară lămurit şi felul în care statul înţelege să intervină în viaţa economică; o evoluţie rapidă a instituţiilor economice şi o ideologie proprie.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fundamentele economiei româneşti

E semnificativ faptul că s'a discutat atât de puţin în presa economică românească planul economic pe care îl vom avea totuşi mai curând sau mai târziu. Unul dintre faptele fundamentale pentru prezentarea viitoare a economiei româneşti, trece aproape neobservat. Foarte rar şi numai din interes pentru „actualitate" se preocupă câte cineva de aspectele izolate ale planului economic.

Explicaţia principală a acestui fenomen stă în faptul că cercetarea condiţiilor planului economic ar cere studii îndelungate şi grele la care nu sunt dispuşi economiştii noştri, în parte din lipsa materialului informativ necesar şi în acelaşi timp din cauza lipsei unei activităţi ştiinţifice-economice cu caracter permanent, încurajată prin reviste care să stea la îndemână şi existenţa unui stimulent pe care-l oferă numai o activitate de grup. Activitatea şi eforturile izolate duc la rezultate modeste, neputându-se confopi unele cu altele din cauză că le

lipseşte tocmai un principiu unitar în studiu, pe care-l poate da numai lucrul în comun.

Acest desinteres ştiinţific corespunde deci unei cunoaşteri incomplete a activităţii economice româneşti, unei false atitudini a lumii ştiinţifice ca şi a celor ce ascultă de aceasta. Intr'o căutare de lămurire a situaţiei economice româneşti, trebue să se ţină seama de toate aceste false păreri pe care le are publicul românese despre avuţiile ţării sale.

Suntem la începutul unei organizări materiale a ţării şi trebue să ne ferim de a cădea în acelaşi păcat al lucrului făcut pe jumătate. S'au încercat în ţara noastră în trecut o serie de măsuri, de reforme, în urma unor nevoi reale de a se face sau a se schimba ceva, dar s'au realizat, nu în conformitate cu cele ce erau necesare ţării, ci după soluţii aplicate de alţii în împrejurări ce păreau asemănătoare. Nu e nevoie de a mai argumenta falsitatea acestui sistem, dar deşi fiecare ştie acest lucru, el se mai aplică şi azi. Legea minimului de efort, pare a fi totuşi o lege adevărată; e mult mai simplu a copia decât a creia şi a face un lucru de jumătate decât unul întreg.

Economia românească are unele caracteristice de care trebue să se ţină

seama, mai ales atunci când se urmăreşte modificarea structurei ei. Sunt o serie de probleme fundamentale ale economiei româneşti incomplet cunoscute şi care trebuesc să fie obiectul de studiu al celor dintâi cercetări ce s'ar întreprinde.

Am insistat mereu asupra insuficienţei de cunoştinţe ce avem asupra realităţilor româneşti, încât mi se pare că sau n'am spus încă nimic sau mă repet într'un chip ruşinos. Cred totuşi că nu avem un punct de vedere complet şi exact asupra economiei româneşti.

Spun unii că adunarea de material pur şi simplu, nu e o operă ştiinţifică şi mulţi se feresc de ea. Inspiraţia singură e creaţie adevărată atât în artă, cât şi în ştiinţă. Interpretarea nu e mai valoroasă decât în acelaş raport în care produsul finit e mai de preţ decât materia primă. Am putea spune că avem de a face cu o valoare născută evolutiv. Dacă nu avem în ştiinţa economică românească o interpretare întreagă a economiei româneşti, aceasta e numai din cauză că lipseşte „materia primă".

Un studiu al fundamentelor economiei româneşti trebue să cuprindă toate aspectele problemelor economice văzute într'un punct de vedere cât mai cuprinzător. Sunt atât de variate cunoştinţele

care trebuesc să stea la baza unei astfel de opere încât cine ar voi să o realizeze s'ar afla în faţa unei munci enorme.

Este necesar pentru aceste cunoştinţe un punct de vedere istoric, o cunoaştere a mediului tradiţional şi cultural în care trăim pe lângă probleme de sociologie şi cele economice propriu zise. Un astfel de studiu ar trebui să cuprindă:

1. Cunoaşterea materialului uman.
2. Avuţia materială a ţării.
3. Organizarea sufletească a populaţiei.
4. Organizaţia materială.

Nu intrăm aici în amănuntele acestui plan ci am căutat numai fixarea în linii mari a cadrului necesar pentru un studiu complet al economiei româneşti.

Sunt în „cultura generală economică" a populaţiei anumite „erori", unele de fond, altele cu caracter educaţional. Acestea din urmă sunt foarte grave. Ni se spune astfel, pe toate drumurile, că suntem o ţară bogată şi nu ne sfiim să ne purtăm ca nişte oameni care au dreptul să risipească.

Dacă ni s'ar spune că avem puţin, că ar trebui să păstrăm din ceea ce avem şi pentru cei ce vin, dacă s'ar arăta mizeria care există în atâtea locuri, la ţară ca şi la oraş, dacă ni s'ar spune că furăm dela generaţiile viitoare şi că ne gândim

numai la interesul nostru momentan şi mărunt, am avea poate o altă atitudine faţă de vieaţa noastră materială, fapt ce ar avea urmări şi asupra vieţii sufleteşti a ţării. Am fi astfel un neam cumpătat şi am avea prin aceasta una dintre virtuţile fundamentale necesare unei vieţi echilibrate şi sănătoase.

Omul bogat are un desavantaj moral iniţial, aşa cum se spune în Evanghelie că „mai greu va intra bogatul în raiu decât cămila prin urechile acului". Noi nu mai admitem azi necesitatea absolută a păcatului legat de bogăţie. Am transformat chiar bogăţia într'un fel de virtute, poate una sui generis, dar în orice caz un ideal aproape general pentru toată lumea de azi. Câţi sunt sinceri nedoritori de bogăţie?

Dar chiar dacă nu e un păcat să fii bogat, e în orice caz o greşală mare să fii „conştient" că eşti un om înstărit şi să ai o atitudine calculată pe această credinţă. Nu vom putea realiza ca neam niciodată ceva mare ca neam bogat la fel ca şi copiii de „bani gata". Popoarele care au realizat ceva, au plecat din locuri sărace, sau ridicat din necesitatea de a lupta împotriva mizeriei şi au reuşit numai pentrucă şi-au dat seama că sunt săraci şi trebue să muncească. Din lupta Egiptenilor cu Nilul a ieşit înfloritoarea civilizaţie egipteană, decăzută în momentul

când bogăţia a adus lenea şi nepăsarea. Sunt nesfârşite exemplele de acest fel în istorie.

Dacă noi avem ceva mai mult decât un minim necesar pentru existenţă şi deci nu putem fi un popor sărac, ar însemna că suntem siliţi la o veşnică vegetare asemănătoare urmaşilor celor ce au clădit Piramidele. E o teorie ce ar putea fi susţinută cu argumente suficiente şi nu poate fi uşor înlăturată.

Mai e şi un alt aspect al popoarelor bogate; sunt unele bogate fiindcă au bogăţii naturale şi altele bogăţii industriale — creiate de tehnica şi munca omenească. Adevărata bogăţie e aceasta din urmă. Popoarele care stăpânesc avuţii naturale, ca urmare la simplul hazard al naturei, ajung să fie de obiceiu stăpânite de neamuri mai puternice, chiar mai puţine ca număr şi sunt în general indolente şi fără reacţiuni puternice faţă de asupritori şi exploatatori.

„Ţara noastră e săracă", ar trebui să auzim mereu spunându-se şi în realitate suntem; avuţia unei ţări nu stă în ceea ce zace în subsol şi nici măcar în ceea ce scot de acolo şi duc în alte părţi străinii, ci numai în ceea ce creiăm noi cu propriile noastre puteri de muncă. Şi aceasta e foarte puţin. S'a spus şi s'a acceptat ca o consolare că suntem un popor sărac în ţară bogată. Ţara e să-

rasă, căci cea mai mare bogăție e omul, mai ales azi când știința învinge în fiecare zi, natura. Se face cauciuc și fire textile din var, din cărbune, petrol și în agricultură ultimele încercări făcute în Statele Unite par a revoluționa întreg sistemul de cultură agricolă, distrugând avantajul unor state cu pământ bun în fața altora.

Singurul factor hotărâtor este potențialul uman. Acceptând acest punct de vedere, cred că puțini mai pot insista asupra bogăției țării noastre, nu pentrucă materialul uman nu ar fi de calitate dar pentrucă realizările lui — din motive foarte diferite — au fost minime. Se cuvine deci a se face o altă clasificare a valorilor economice.

La cele de mai sus se adaugă faptul că aprecierile asupra situației economice a României au fost făcute în spiritul sistemului economic capitalist, care pretinde a studia fenomenele dintr'un punct de vedere pur material, fără considerare la factorul uman atât de greu de evaluat. Azi când economia mondială tinde să construească „autarhii" bazate nu pe principiul unei unități economice materiale ci pe aceea națională-sufletească și când valoarea „capitalului" dispare în fața importanței efortului uman colectivizat și îndrumat, altele sunt criteriile de evaluare a bogățiilor unei țări.

Din cauza aceasta, un studiu economic, trebue să îmbrăţişeze aspecte cât mai largi ale problemei ce are de studiat.

Se va spune că se încalcă terenuri de activitate ale altor ştiinţe sau discipline; chiar dacă ar fi aşa tot numai cu ajutorul sociologiei, geopoliticei şi istoriei, economistul poate să-şi formeze o idee clară despre situaţia economică a unei ţări, cunoscând materialul uman şi organizarea lui sufletească în comun în acelaşi timp cu avuţia materială şi întrebuinţarea ei.

O situaţie şi o sarcină nouă, conformă cu aspectele sociale ale unei economii în transformare.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEI 35·—